

SJEĆANJA LADISLAVA GRINBAUMA

Rodjen sam u Dardi; živjeo sam do rata u Osijeku kao trgovac čokolada /zvani Pišinger/.

Mene su Nijemci uhapsili već u maju 1941. godine i odredili su me da radim u nekoj "Beutelsammelstelle" oko uništavanja zaplijenjenog jugoslavenskog oružja. Tu sam u samom Osijeku radio najprije prisilno četiri-pet mjeseci. Žena i troje djece bili su sa mnom sve do aprila 1942. Kasnije sam išao svakog dana u svoj vlastiti dućan, koji su mi odmah bili oduzeli. Jednog dana sam sa posla izašao bez propusnice. Ustaše su me uhvatile i odvele u njihovu komandu, odakle su me sa Ciganima ljeti 1942./ne sjećam se dana/ odvele u Jasenovac. Porodica je ostala u Tenjskom logoru, 4 km od Osijeka, gdje su nas bili internirali poslije završetka rada na spomenutoj "Beutelsammelstelle". Žena i troje djece su kasnije svi stradali u Jasenovcu. Žena je sa djecom bila najprije odvedena u Staru Gradišku, a odatle u Jasenovac.

U januaru 1943. godine kada je bila strašna zima, uposlili su me u Elektrani, jer sam znao raditi na električnim vodovima. Jednog dana smo nas deset zatočenika sa šesnaest ustaša stražara išli u Jablanac i postavljali smo električni vod. Opazili smo za vrijeme našeg rada da su ustaše dovele mnogo žena i djece iz Gradiške. Kada su stigli do mjesta blizu našeg radilišta odakle smo mogli vidjeti šta se radi, naredile su ustaše, koje su ih dovele da sjednu na zemlju. Malo kasnije su došle ustaše koljači sa kamama, željeznim štangama i maljevima, pa su uz užasan vrisak djece i žena navalile na tu bespomoćnu masu i redom sve poklale i pobile. Ne znam koliko ih je moglo biti, ali je bilo mnogo djece i žena, koje su čvrsto držale svoju djecu u krilu i tako skupa stradale. Sa bandere, na kojoj sam radio, vidjeo sam svojim očima kako su i moju ženu i djecu tom prilikom poklali. Od tog užasa bi bio pao sa bandere onesviješćen da nisam bio vezan, ali su mi se bila oduzela usta i teško sam mogao kasnije progovoriti. Ustaše su me na povratku sa posla tukle tražeći od mene da pjevam madjarske pjesme sve do logora. Slijedećeg dana sam otišao na rad kao električar u Ustašku bolnicu, gdje mi je dr Spicer odredio neko zračenje i elektriziranje lica kada je struja bila uspostavljena. Apotekar Sua Salom

* Beutelsammelstelle - sabiralište ratnog plena.

dao mi je onda osim lijekova i hranu iz bolnice, koju sam morao sakriti, tj. kamuflirati gipsom koji smo nosili sa drugim priborom i tako sam je donio u logor. Kada se uzetost lica bila popravila, bila je poplava. U jesen 1942. sam obolio od tifusa. Preko veze dra Špicera odredio me je ing. Singer /iz Zagreba/, koji je bio naš grupnik, da pazim na električne motorne dizalice van logora. Onda se pumpala voda i bacala u Savu.

Kasnije smo se mi električari dogovorili, da pokvarimo motor, što smo i sproveli. Kad su to ustaše doznale, zatvorile su me sa pet drugova u Zvonaru. Tukli su me i mučili na grozne načine. Mjesto vode smo morali i vlastitu mokraću da pijemo. Ing. Singer je bio duševno obolio pošto je i tifus na nogama prebolio.

U proljeće 1943. godine pozvali su me u Lančaru, da popravim električku. Bio sam zaboravio uzeti drvenu značku, da sam električar, pa kad sam izašao iz Lančare, bio je ondje nastup i ustaše su naredile, da i ja stanem u red. Za četvrt sata vezali su nam ruke straga žicom i sa grupom od oko šest stotina zatočenika odvezli su nas tako vezane preko Save na Ušticu. Tamo su onda došle ustaše naoružane raznim oružjem i orudjem, koje su nas odmah kundačile i počele ubijati, klati noževima i drugim oružjem bez metaka. Dobio sam dva udarca kundakom po glavi, od čega mi je prsila kost i ja sam pao u nesvijest. Kad sam došao k svijesti, osjetio sam bolove u glavi i pritisak u prsima. Teško sam disao i počeo sam da izvlačim desnu ruku. Pogledao sam na desno i vidjeo zid zemlje, a gore je bilo nebo. Počeo sam jaukati, na što je došao jedan grobar i tiho rekao: "Šuti, psi su još ovdje", pa sam umuknuo. Nakon izvjesnog vremena grobari su stavili neku lotru u jamu, sišao je jedan grobar dole i pitao: "Ko je vikao?". Javio sam se, i oni su me izvukli. Odriješili su mi ruke od žice i tu sam noć prenoćio kod grobara. Oni su me nagovarali da ostanem kod njih kao grobar, ali ja nisam htjeo to da uradim, jer sam znao da nema ni njima spasa. Drugi dan su me prevezli sa drvima preko Save, doveli u Elektranu, gdje je došao jedan liječnik i stavio mi zavoj sa gipsom na glavu. Kad sam se malo oporavio, poslije tri nedelje sam bio odredjen na rad u Električnu centralu, gdje ustaše nisu imale pristup.

Pošto sam se bio prilično oporavio, odlučio sam da bježim na bilo koji način, pa makar poginuo i od kugle /metka puške ili strojnice/. Prijavio sam se Šumskoj grupi, kojoj su se nakon mjesec dana priključili i drugi električari. Kada smo išli u Drenov bok preko Save, poslije trodnevnog mučenja i batinanja na sječi drva, napali su našu grupu partizani i oslobodili nas.

To je bila neka protiv-četnička grupa partizana sa komandantom Savom Kušuricom. Dogodilo se to u jesen 1943. godine. Tada sam se spasio zajedno sa Moricom Monti-

ljom iz Sarajeva, Šuom Salomom iz Zenice i sa Bauerom iz Osijeka. Partizani su nas odveli u Ivanov bok, gdje su nas seljaci nahranili. Onda smo otišli preko Trebiše u Slavoniju, gdje smo stupili u partizane. Ja sam stigao u 16. omladinsku brigadu, gdje sam ostao do 1945. godine u III bataljonu kao borac-oficir.

Od moje porodice je stradao i brat Franjo u Jasenovcu još 1941. godine. Sestra Margita i otac Isidor bili su pobjegli u Italiju, a poslije kapitulacije Italije došli su u Liku, u Gospić. Sestra je stupila u NOV, a otac je ostao kod seljaka. Prilikom prepada Nijemaca i ustaša kod Jančike bila je sestra zarobljena od ustaša kao borac i odvedena sa drugim Jevrejima u Aušvic. Sestra Margita, tada Grinbaum, vratila se poslije rata i udala se za mra Verthajmera u Osijeku /Keršovanijeva 35/.

U Jerušalajimu, 28.XII 1971. Ladislav Grinbaum

DODATAK

Kod kazivanja o mom odvođenju u Jasenovac nisam rekao, da su već prilikom transporta zbog gužve u teretnim vagonima poginula dva lica do Jasenovca. Trpali su nas po devedeset u jedan vagon, gdje nismo mogli svi ni da sjedimo, nego smo se gušili jedan na drugome, a nisu dozvolili ni da se mali prozori otvore.